

Ruotsinsuomalaisten Keskusliitto
Sverigefinska Riksförbundet

RUOTSINSUOMALAISTEN VALTUUSKUNTA
SVERIGEFINLÄNDARNAS DELEGATION

SVERIGEFINSKA
UNGDOMS FÖRBUNDET
RUOTSINSUOMALAISTEN
NUORTEN LIITTO

Remissvar diarienummer U2019/01794/S

För flerspråkighet, kunskapsutveckling och inkludering - modersmålsundervisning och studiehandledning på modersmål (SOU 2019:18)

Remissvar avser att svara på de två konkreta direktiv, som utredningen fick till uppdrag att utreda: modersmålsundervisning och studiehandledning på modersmål. Dessutom lyfter vi frågan om utredningen - Nationella minoritetsspråk i skolan, förbättrade förutsättningar till undervisning och revitalisering (SOU 2017:91). Vi hänvisar även till Skolinspektionens rapport - Rätten till modersmålsundervisning i nationella minoritetsspråk i årskurserna 7-9.- En tematisk tillsyn av Robert Östberg.

Det framkommer i betänkandet SOU 2019:18 att varken modersmålsundervisningen eller studiehandledningen når upp till de mål som omfattar undervisning i modersmål eller rätten till studiestöd på modersmål. Orsak och verkan har utretts i betänkandet och ett antal förslag och bedömningar har framtagits i syfte att utveckla undervisningen och öka deltagandegraden i modersmål, samt att förstärka nyanlända elevers rätt till studiehandledning på modersmålet så att dessa åtgärder kunde leda till förbättrade studieresultat. Förbättringar bidrar i så fall även till alla barns och elevers lika rätt till en god utbildning i en trygg miljö.

Vi som remissorganisationer yrkar bifall till förslag i utredningen.

1. Ämnet modersmål ska regleras i timplanerna

Utredningen föreslår att den minsta garanterade undervisningstiden för ämnet modersmål ska regleras i timplanerna för grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan. Det ska

inte vara möjligt att anordna undervisning i ämnet modersmål som språkval i grundskolan och specialskolan, som elevens val, inom ramen för skolans val, eller utanför den garanterade undervisningstiden.

2. Dessutom föreslår remissorganisationerna att regeringen behandlar och bereder skyndsamt *utredningen om Nationella minoritetsspråk i skolan. Förbättrade förutsättningar till undervisning och revitalisering SOU 2017:91*. De nationella minoritetsspråken har rätt att få den särställningen i skolan som står i Minoritetslagen och Skollagen. Vi yrkar att de förslagen som finns i Jarmo Lainios ledda utredning om nationella minoritetsspråk i skolan verkställs.

Skolinspektionens utredning - Rätten till modersmålsundervisning i nationella minoritetsspråk i årskurserna 7-9, en tematisk tillsyn, av utredaren Robert Östberg gavs ut i januari 2020. Den inspektionen visade att de flesta skolorna i Sverige informerar inte om rätten att läsa nationella minoritetsspråk som språkval i högstadiet och i skolorna finns inte heller beredskap att anordna undervisning i nationella minoritetsspråk som språkval i fall att någon elev skulle önska det. Inte heller fjärrundervisning i nationella minoritetsspråk är organiserad på ett fungerande sätt. Om inte nationella minoritetsspråk erbjuds som språkval i grundskolan så erbjuds knappast de övriga språken, modersmål, heller som skolval och det finns högst troligt inte en beredskap för att anordna språkval i fall att någon skulle önska det.

Det saknas stödjande och bärande strukturer kring modersmål, studiehandledning och nationella minoritetsspråk i skolan i Sverige. Detta medverkar till att förutsättningar för måluppfyllelse ofta uteblir, vilket påverkar elever i stor utsträckning.

Modersmålsundervisning i samiska i sameskolan sker enligt den kursplan som gäller för ämnet samiska i sameskolan. Samiska är obligatoriskt för eleverna att delta i, varför andelen deltagande elever är och har varit 100 procent.

Samma regel kunde gälla för alla nationella minoritetsspråk.

Enligt utredningen är de faktorer som starkast påverkar elevernas vilja att delta i modersmålsundervisning ämnets status, och likvärdigheten med de andra skolämnena. Undervisningen anordnas utanför den garanterade undervisningstiden. En undervisning som läggs utanför timplanen, tidigt på morgonen eller efter skoldagens slut innebär trötta elever och konkurrerande fritidsaktiviteter. De indirekta konsekvenserna är att ämnet upplevs ligga utanför skolans egentliga verksamhet och därmed uppfattas som mindre viktigt än övriga skolämnena. Att ämnet inte regleras i timplanerna innebär också att det blir upp till huvudmannens eller rektorns bedömning i vilken omfattning undervisningen ska erbjudas och då får eleverna inte lika rätt till en god utbildning var de än går i skolan i Sverige.

3. Lärarutbildning och regleringar i skolförfattningarna

Remissorganisationerna yrkar att det behövs lärarutbildning i och på modersmål och studiehandledning så som utredningen har kommit fram till. Modersmål och studiehandledning som skolämne bland i övriga skolämnena inom timplanen och med nationellt garanterad undervisningstid behövs för att förbättra kunskapsnivån och ämnets status samt för att garantera en mer likvärdig skola för alla elever.

Det är bråttom att få till lärarutbildningar i modersmål med tanke på bristen av behöriga lärare. Lärare i nationella minoritetsspråk bör få utbildningen i sina respektive språk.

Regleringar i skolförfattningarna - fem elever; grundläggande kunskaper i språket, begränsningen om sju läsår; undervisningen i enbart ett språk; ensamkommande barn måste ha det som dagligt umgängesspråk måste tas bort och undervisningen skall ses utifrån ett

elevperspektiv, elevens mänskliga rättigheter och rätt till utbildning. Ge eleven det stöd, som hen individuellt behöver både i modersmål och i form av studiehandledning.

4. Studiehandledning på modersmål

Stöd på och i det aktuella språket är ett sätt att både ämnes- och kunskapsmässigt stötta elever, oftast nyanlända, som inte behärskar det svenska språket i tillräckligt stor utsträckning. Genom studiehandledningen

ges eleverna förutsättningar att utveckla kunskaper i skolans alla ämnen samtidigt som de lär sig det svenska språket. För att stärka nyanlända elevers möjligheter att uppnå behörighet till nationella program i gymnasieskolan finns sedan den 1 augusti 2018 en förstärkt rätt till studiehandledning på modersmålet för nyanlända elever som har tagits emot inom skolväsendet i högstadiet i grundskolan, grundsärskolan eller specialskolan. Rätten innebär att eleven ska få studiehandledning på modersmålet om det inte är uppenbart obehövligt.

Studiehandledning på modersmål är ingen undervisning och studiehandledare omfattas inte av några krav på legitimation eller andra formella utbildningskrav enligt skolförfattningarna.

Problem finns för ämnets och stödåtgärdens kvalitet och status. Utredningen bedömer att nödvändiga, genomtänkta, långsiktiga och sammanhållna utbildnings- och kompetensutvecklingsåtgärder är uppenbart behövliga och en absolut förutsättning för att ämnet och stödåtgärdens kapacitet fullt ut ska kunna verka för elevernas bästa.

För att studiehandledning skall kunna verka för elevens bästa bör den ske i samverkan och planering med klassläraren. Eleven skall också erbjudas studiehandledning, studiestöd, i modersmål. Det finns skolor där studiehandledning sker via ett transspråk, och det anses av oss både otillräckligt och motverkande av elevens rättighet till studiestöd på modersmål.

Antal garanterade studiehandledningstimmar och stöd måste också regleras inom timplanen och organiseras centralt så att enstaka skolor slipper välja bort studiestödet på grund av ekonomi.

Utredningen föreslår och vi som remissorganisationer bifaller en central förvaltning kring studiehandledning med garanterade studiehandledningstimmar. " *Det ökar likvärdigheten i stödet i hela landet. Den ger studiehandledarna en tydlig tillhörighet och trygghet som yrkesgrupp. Den möjliggör samordnad kompetensutveckling och kollegialt lärande. Vidare förenklas och effektiviserar schemalagningen. Tänk på nyanlända och flerspråkiga elever som en särskild tillgång och ta vara på möjligheten att bidra till deras goda start och skolgång i Sverige. Dra nytta av studiehandledares flerspråkiga och flerkulturella kompetenser. Skapa ett systematiskt återkommande forum för dialog mellan skolhuvudman och rektorer där frågor om studiehandledningens organisation och resultat behandlas.*"

Vi undertecknade av remissen är ense om förslaget att - *Ämnet modersmål ska regleras i timplanen med nationellt garanterad undervisningstid och studiehandledningen skall implementeras i skolan också med nationellt garanterad undervisningstid i samverkan med de övriga lärarna i skolan. Studiehandledaren bör ingå i lärargruppen som en jämbördig lärare i ett viktigt ämne för eleven.*

Modersmål är ett skolämne med kursplan, betygskriterier och bedömningsunderlag. Ämnet följer Lgr11 och lärarna i ämnet ska kunna erbjuda ett visst antal undervisningstimmar och garanterad möjlighet för eleven att utvecklas i ämnet modersmål. Uppdraget är omöjligt om det är upp till enstaka rektorer att bestämma över modersmålstimmar, som konkurrerar med skolans

fritidsaktiviteter och elevernas fritidsintressen. Rektorer kan i nyläget även ställa in modersmålsundervisningen för utflykter, skolans egna evenemang, utvecklingssamtal då lokalerna behövs till annat än modersmålsundervisning, med mera. Ämnet modersmål ligger utanför skolans timplan och anses vara ett mindre viktigt och flyttbart ämne. För att ge ämnet modersmål värde, legitimitet och möjlighet att verka för elevens övergripande utveckling måste ämnet regleras i timplanen med den garanterade undervisningstiden, vilket ökar likvärdigheten i ämnet nationellt, då alla, oberoende av var man går i skolan, har lika villkor till modersmålsundervisning.

Läroutbildning i och på modersmål och nationella minoritetsspråk måste till för att garantera en bra, trygg och allsidig samt likvärdig utbildning för eleverna.

För nationella minoritetsspråk måste regeringen skyndsamt verkställa förslagen i utredningen - Nationella minoritetsspråk i skolan- SOU 2017:91 för att kunna revitalisera, bevara och utveckla de nationella minoritetsspråken i Sverige.

Varför inte följa sameskolans exempel i bevarandet?

Förra regeringen beslutade den 22 december 2016 att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att föreslå åtgärder för förbättrade möjligheter för elever som tillhör de nationella minoriteterna att få undervisning i sina respektive modersmål i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan (dir.2016:116) Uppdraget undertecknades av dåvarande statsråd och chef för Utbildningsdepartementet Gustav Fridolin och till särskild utredare förordnades den 14 februari 2017 professor Jarmo Lainio vid Stockholms universitet.

Utredningen (SOU 2017:91) hyser förhoppningar om att förslagen erbjuder förbättrade möjligheter för revitalisering och utveckling av minoritetsspråken i Sverige. Undertecknande remissorganisationer undrar vad händer med den utredningen? Den har varit under beredning hos Regeringen i över två år.

Vi vill även lyfta fram FN:s konvention om barnets rättigheter som blev svensk lag den 1 januari 2020. De rättigheter som barn har enligt barnkonventionen gäller alla barn i Sverige inklusive barn som tillhör de nationella minoriteterna. Barn som tillhör en minoritet ska ha rätt till sitt språk och kultur. Sverige har också många gånger uppmanats av Europarådet att göra åtgärder angående minoriteternas rättigheter och möjlighet till minoritetsspråkundervisning.

Remissvar sändes av:

Sverigefinska Riksförbundet, SFRF/RSKL

Sverigefinländarnas Delegation

Sverigefinska Ungdomsförbundet SFU/RSN

Sveriges Finska Lärarförbund, SFIL/RSO